

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Trine Huset

Bacheloroppgave

Oppgave B - datamateriale fra praksisfeltet som empiri

Barnehagelærerens arbeid med trygghet og nære relasjoner

The kindergarten teachers work for secure children and close relationships

Barnehagelærerutdanning, bachelor

2016

Samtykker til utlån hos høskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Når jeg nå har fullført mine undersøkelser omkring arbeid med trygghet og nære relasjoner, sitter jeg igjen med mye nyttig kunnskap på dette området. Det har vært svært lærerikt å arbeide med denne oppgaven, på alle måter. Jeg har lest mye teori og innhentet empiri, og sett sammenhengen mellom disse. Det å fordype meg i et tema som interesserer meg spesielt, har inspirert og gitt motivasjon og giv til å begynne å arbeide i barnehagen.

Denne oppgaven har jeg selv skrevet, og jeg er stolt av mitt eget arbeid. Likevel er det flere som har hjulpet meg, og vært med som gode støttespillere underveis. Disse fortjener en stor takk. Jeg vil først takke barnehagene og barnehagelærerne som har vært viktige i min bachelorskriving. Takk for deres tanker, meninger og kunnskap omkring mitt tema. En takk må jeg også gi til de medstudentene mine som har hjulpet og gitt råd om jeg har trengt det. Det har vært veldig godt å ha noen å snakke med og spørre underveis i prosessen.

Ikke minst vil jeg sende en stor takk til min veileder, Camilla Helén Ødegården Aanstad. Du har gitt meg mange gode råd, svar og konstruktive tilbakemeldinger underveis. Det har vært helt fantastisk å ha deg som veileder, og du har vært til stor hjelp for meg!

Til slutt vil jeg også takke min familie, svigerfamilie, venner og samboer for tålmodighet, støtte og gode ord. Det har vært gull verdt å ha gode mennesker rundt seg på hjemmebane som er og har vært der for meg, både gjennom tre års studier og dette siste halvåret med bachelorskriving. Takk!

Lillehammer, mai 2016

Trine Huset

Sammendrag

Dette er en bacheloroppgave i barnehagelærerutdanningen. Oppgavens formål er å utvikle kunnskaper om barnehagelærerens arbeid med trygghet og relasjonsbygging, og er basert på følgende problemstilling: *«På hvilken måter arbeider barnehagelæreren med trygghet og nære relasjoner til 1-2 åringene i barnehagen?»*.

Teorigrunnlaget er basert på tilknytningsteori, og begrepene trygghet og relasjoner forstås ut ifra dette. Jeg tar utgangspunkt i John Bowlbys forskning og forståelse av tilknytningsteorien, i tillegg til teorier om trygghet og relasjoner som en utvidelse av denne forståelsen. Samtidig utforsker oppgaven barnehagelærerens arbeid med dette, ved hjelp av intervju. Svarene jeg får knyttes opp imot relevant fagteori og forskning. Det kommer her frem flere viktige funn i forhold til barnehageansattes tilstedeværelse, sensitivitet og åpenhet for å skape trygge rammer for barn. Alle barn har behov for individuell tilrettelegging, og gode kunnskaper om de minste barnas behov er viktig for at disse skal ivaretas på en god måte.

Summary

This is a bachelor thesis, in the kindergarten teacher education. This thesis objective is to develop knowledge about the kindergarten teachers work for secure children and relationships, and have the following issue: "*In what ways do the kindergarten teachers work to make secure children and close relationships to the 1-2 years old?*".

My theoretical framework is based on attachment theory, and the concepts of security and relations is understood in the basis of this. I base this on John Bowlbys research and understanding of attachment theory, as well as theories of security and relations as an extension of this understanding. The thesis also explores this by interviewing two kindergarten teachers. I compare their answers against relevant subject theory and research. The thesis presents several important findings in relation to the significance of presence, sensitivity and openness of kindergarten staff to make a safe environment for the children. All children need individual facilitation, and it is important to have knowledge of the small children`s needs to be able to take care of them in a good way.

Innhold

FORORD	3
SAMMENDRAG.....	4
SUMMARY	5
INNHold	6
1. INNLEDNING	8
1.1 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	9
1.1.1 Avgrensning og presisering.....	9
1.2 TIDLIGERE FORSKNING	10
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	10
2. TEORI.....	12
2.1 TILKNYTNING OG TILKNYTNINGSTEORI.....	12
2.1.1 Indre arbeidsmodeller.....	14
2.1.2 Trygg tilknytning	14
2.2 TRYGGHET	14
2.3 RELASJONER	15
3. METODE	17
3.1 VALG AV METODE	17
3.2 VITENSKAPSTEORI.....	17
3.3 INTERVJU	18
3.3.1 Transkripsjon og analyse	19
3.4 VALG AV INFORMANTER	19
3.5 FEILKILDER OG KILDEKRITIKK	20
3.6 ETISKE OVERVEIELSER	21

4. ANALYSE OG DRØFTING	23
4.1 TRYGGHET	23
4.1.1 <i>Grupper</i>	24
4.2 PRIMÆRKONTAKT	25
4.2.1 <i>Trygg base og havn</i>	26
4.3 TID.....	27
4.4 KUNNSKAP.....	27
4.5 OPPSUMMERENDE DRØFTING	28
5. AVSLUTNING	30
5.1 VEIEN VIDERE	30
LITTERATURLISTE	31
VEDLEGG	34
VEDLEGG 1 INTERVJUGUIDE.....	34
VEDLEGG 2 FORESPØRSEL OM DELTAKELSE, INFORMERT SAMTYKKE	35

1. Innledning

Jeg har tidligere jobbet i barnehage, og har siden da hatt en spesiell interesse for de aller minste barna. Slik jeg ser det er det mye som skjer med barn fra 1-3 år, og her legges et viktig grunnlag for senere år (Broberg, Hagström & Broberg, 2014). I tillegg er et lite barn ikke bare noe som skal bli. Det ER noe her-og-nå, det er kompetent og sosialt fra fødselen av (Johansson, 2013). Jeg er ydmyk for jobben i barnehagen, og forskjellen jeg kan gjøre for barna. Inspirasjonen til denne oppgaven har jeg fått både gjennom praksis i tre år ved Høgskolen i Hedmark, i tillegg til fordypningen «Mangfold i barnehagen», som jeg hadde høsten 2015.

I dag går 80,7 % av alle 1-2-åringer i barnehage (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2016). Det diskuteres både blant journalister, foreldre og fagfolk om så små barn skal gå i barnehage (Borud, 2014). Diskusjonen går ut på om dette er skadelig for dem, og hva det eventuelt kan føre til på sikt. Det spørres om barnehageansatte har nok kunnskaper om de minste, og om de blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte ut ifra sin alder og sine forutsetninger. Journalist og småbarnsfar Simen Tvetereid er eksempel på en som har problematisert dette, og skrevet artikler om temaet (Gjørven & Storvik, 2008; Tennfjord, 2008). Artikkene er noen år gamle, men jeg tenker de er like aktuelle nå. Dermed vil det si at denne spesielle kunnskapen om de yngste er noe det vil være bruk for i arbeid i barnehagen fremover. For det er ikke snakk om at vi kan eller skal la være å sende ettåringen i barnehagen, men vi må ivareta dem på rett måte.

I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver¹ står det lite konkret om de aller minste barna (Kunnskapsdepartementet [KD], 2011). Men det står at det skal tilpasses alder og forutsetninger. Trygghet nevnes både ved at barnet skal oppleve trygghet fra de rundt seg, men også at de skal bli trygge i seg selv. I tillegg nevnes det at det i barnehagelivet skal bestå av komplekse samspill mellom ulike mennesker og at barn må lære å mestre samspill med andre i ulike og varierte situasjoner. Siden rammeplanen skal gjenspeiles i barnehagen og mandatet her nevnes, tenker jeg at dette er et viktig bakteppe for min oppgave. I tillegg er jeg kritisk til at de minste barna ikke nevnes spesielt, og dette er noe jeg er opptatt av.

¹ Heretter kalt Rammeplanen

I Stortingsmelding nr. 24 (2012-2013) stilles det spørsmålstegn ved om det er godt nok tilrettelagt for de yngste barna i Rammeplanen (KD, 2011). Og det er pekt på de yngste barnas behov for en trygg tilknytning i denne sammenheng. Regjeringen har uttalt at de vil legge vekt på å styrke tilknytning og samspill mellom barn og foreldre. Og jeg tolker det da også til andre relevante tilknytningspersoner. Også i den nyeste stortingsmeldingen (Meld. St. 19, 2015-2016), skrives det om de minste barna, i forhold til deres behov for tilknytning. I den sammenheng at de trenger mye tid sammen med voksne og at tilstrekkelig og tilstedeværende voksne er der for dem. De har også behov for rolige miljø og mindre grupper. Gode samspillsopplevelser nevnes også. Det omtales viktigheten av personalets kompetanse og praksis for å tilfredsstille disse behovene og å bruke tilstrekkelig med tid og ressurser til de minste. I forhold til min oppgave er dette særs relevant, og det sier noe om hva politikere vektlegger og ser på som viktig med denne aldersgruppen.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Min problemstilling er da som følger:

«På hvilken måter arbeider barnehagelæreren med trygghet og nære relasjoner til 1-2 åringene i barnehagen?»

1.1.1 Avgrensning og presisering

Hensikten med dette delkapitlet er å avgrense og presisere problemstillingen, dette med hensyn til tema og ordvalg i forhold til oppgavens formål og mine undersøkelser.

Det er viktig å presisere at min oppgave ikke handler om tilvenningsperioden for de minste, men arbeidet generelt med trygghet og relasjonsbygging for denne aldersgruppen. Likevel vil tilvenningsperioden nevnes, siden dette er et viktig grunnlag for det videre arbeidet rundt temaet. Jeg bruker både begrepene de yngste barna, de minste og småbarn om hverandre om 1-2 åringene.

Opgaven bygger på barnehagelæreres tanker og refleksjoner omkring deres arbeid, men det er likevel viktig å presisere at jeg også nevner annet personale i barnehagen. Dette fordi jeg tenker at barnehagen skal ses på som en helhet, og alle har en viktig jobb å gjøre selv om det er barnehagelærerne som har det faglige, øverste ansvaret. Hva barna selv anser som trygghet

og gode relasjoner er også viktig, men dette skriver jeg ikke om, da det er utenfor oppgavens rammer. I tillegg ser jeg på foreldresamarbeidet som viktig for dette arbeidet, men grunnet mine begrensninger blir heller ikke dette en del av denne oppgaven.

Jeg tolker begrepene trygghet og relasjoner ut ifra teori om tilknytning. Dette blir utdypet videre i kapittel 2.

1.2 Tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg kort presentere tidligere forskning om de yngste barna. Dette er bare et lite utvalg av noe jeg synes er særs relevant for min oppgave.

Det er de senere årene kommet mer omfattende forskning om de yngste barna (Borg, Kristiansen & Backe-Hansen, 2008). Dette tenker jeg har sammenheng med at det nå er flere barn under 3 år som går i barnehage (SSB, 2016). Det er utgitt både flere doktoravhandlinger i tillegg til artikler og antologier om de minste (Bjørnstad & Samuelsson, 2012). Forskingen går mye på barns medvirkning, småbarns sosiale liv i barnehagen og kultur- og meningsskapende prosesser (Borg et al., 2008). Blant annet har Berit Bae (2004) sett på relasjonen og dialoger mellom barn og voksne, og hun har skrevet om dette i sin doktoravhandling. I tillegg har Dalli et al. (2011) gjort en metaanalyse og litteraturgjennomgang i forhold til kvalitet for barn under to år, og derunder om gruppestørrelse, for å nevne noe.

I tillegg er det forsket en god del på småbarn i forhold til stress i barnehagen (Drugli, 2014). Blant annet var May Britt Drugli prosjektleder i prosjektet "Liten i barnehagen", og her ble stress undersøkt ved å måle kortisolnivået til barna (Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, 2015). Dette vil jeg komme tilbake til og utdype mer i kapittel 2.2.

1.3 Oppgavens oppbygging

Når jeg skulle søke etter forskning og relevant litteratur brukte jeg søkemotorene Google, Google Scholar og Oria. Jeg har brukt ulike søkeord og kombinasjoner av disse, både på norsk og engelsk; "tilknytning", "trygghet", "relasjoner", "Bowlby", "småbarn" og "barnehage". Videre søkte jeg også i litteraturlistene i relevante forskningsartikler og annen faglitteratur omkring temaet. Jeg skal nå kort presenterer de ulike kapitlene og deres innhold.

I **kapittel 2** presenterer jeg mitt teorigrunnlag for oppgaven. Herunder fokuserer jeg hovedsakelig på tilknytningsteori som basis og bakgrunn for trygghet og relasjonsbygging.

I **kapittel 3** presenterer jeg min metode for undersøkelsene jeg har gjort. Hvilken metode jeg har valgt å bruke, på hvilken måte, utvalg av informanter og begrunnelser rundt dette. I tillegg skriver jeg om kritikk til min metode og etiske overveielser.

I **kapittel 4** presenterer jeg mine funn, og drøfting av disse underveis. Og til slutt har jeg en oppsummerende drøfting i eget underkapittel.

I siste og **avsluttende kapittel** sammenfatter jeg oppgaven, og kommer med mine tanker for veien videre.

2. Teori

I dette kapitlet presenterer jeg min teoribakgrunn for oppgaven. Jeg velger å tolke trygghet og relasjoner ut ifra teorier om tilknytning, med hovedsakelig utgangspunkt i John Bowlby². Jeg bruker mye May Britt Drugli³ og Gerd Abrahamsens⁴ tolkninger, i tillegg til egne refleksjoner. Tilknytningsteori, trygghet og relasjoner blir mine hovedkapitler i teorien. Bowlby startet å forske og skrive om tilknytning og la grunnlaget for hvordan denne teorien har utviklet seg til hvordan det er i dag. Han ses derfor på som tilknytningsteoriens "far" (Hart & Schwartz, 2009). Jeg vet det er forsket mer og videre utover hans teorier, men jeg velger likevel på grunn av oppgavens omfang å hovedsakelig holde meg til hans forskning og utgangspunkt.

2.1 Tilknytning og tilknytningsteori

Tilknytning er et biologisk fenomen som handler om overlevelse (Drugli, 2014). Det vil si at barnet ikke kan overleve alene, men trenger noen å knytte seg til som kan ta vare på det, første og fremst psykisk, men selvfølgelig også fysisk. Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad (2013) skriver at barnet fra fødselen av er "programmert" for å søke beskyttelse og trygghet, naturlig og biologisk. Den helsemessige utviklingen er her helt sentral, og tilknytningsteorien beskriver prosessene hvor de følelsesmessige båndene til omsorgspersoner former oss som mennesker (Abrahamsen, 2015). Dette kan kalles indre strukturer eller modeller, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 2.1.1. Begrepet er oversatt fra engelsk, *attachment*, og betydningen fremhever at noe mindre er avhengig av noe større (Broberg et al., 2014; Rye, 2002).

Tilknytning er ikke bare noe som det er aktuelt å snakke om hos de aller minste, men det utvikles gjennom hele livet (Abrahamsen, 2015). Men behovene endres, og man blir etter hvert mer uavhengig og selvstendig. Erfaringer med tilknytning i barndomsårene kan også påvirke hvordan vi er mot andre i forhold til relasjoner senere (Abrahamsen, 2015; Rye, 2002). Både som eventuelle foreldre, men også generelt som omsorgspersoner til andre i livet ellers. Dermed kan man se at tilknytningserfaringer som liten har stor betydning for både egen

² John Bowlby (1907-1990), psykolog og psykoanalytiker

³ May Britt Drugli, professor i pedagogikk ved NTNU

⁴ Gerd Abrahamsen, førsteamanuensis emerita ved Institutt for Barnehagelærerutdanning, Universitetet i Stavanger

psykisk helse, utvikling og relasjoner senere i livet. I tillegg vil omsorg som et relasjonelt fenomen da også kunne kobles til tilknytningsrelasjoner og omsorgen vi da må vise hverandre (Tholin, 2013).

Tilknytningsteorien er den psykologiske teorien som i dag anses som den viktigste teorien (Broberg et al., 2014), når det gjelder vårt forhold "til nærhet, beskyttelse og omsorg på den ene siden og selvstendighet, oppdagelsesglede og vekt på egen styrke og evne på den andre siden" (s. 35). Jeg tolker det dermed slik at det handler om trøst, ro og nærhet, men også utforskning og nysgjerrighet.

Tilknytning er relasjoner som har til felles at de varer over tid. De er spesielt sterke og nære følelsesmessig, ubehag oppleves ved separasjoner og ikke minst så kjennetegnes det ved at personene i relasjonen søker hverandres nærhet (Broberg et al., 2014). Barnet søker trygghet, trøst og beskyttelse hos tilknytningspersonen sin, og i tillegg oppleves adskillelse ubehagelig. Barnet viser da tilknytningsatferd, både ved denne adskillelsen og ved gjenforeningen (Smith, 2006). Likevel er ikke avhengighetsforholdet det samme for barnet og omsorgspersonen. Det er barnet som trenger nærhet og beskyttelse, mens det er omsorgspersonen som sørger for å gi dette i form av trygghet. Den følelsesmessige tilknytningen er et bånd som man kan se på som en egenskap hos barnet. Men kvaliteten vil her være individuell. Barn kan også knytte seg til hverandre, og tilknytning kan oppstå mellom dem (Sandvik, 2006). Likevel kommer dette til uttrykk på andre måter, og behovene blir her noe annet.

Det kreves også mye av omsorgspersonen, for å respondere på barnets signaler og initiativ og gi det barnet ønsker eller trenger (Smith, 2006). En må tolke hva tegnene betyr og være sensitiv ovenfor disse, i tillegg reagere på rett måte, raskt nok og være konsekvent i hva man gjør. Det er viktig å være oppmerksom og aktiv lyttende til barns uttrykk for å klare å nærme seg og oppfatte barnets opplevelsesverden og uttrykksformer (Wolf, 2014).

Barns barndomsopplevelser og betydningen dette videre har for barns problemer, la grunnlaget for Bowlbys teorier (Abrahamsen, 2015). Han forsket på risikoen som var forbundet med mange tidlige separasjoner og bytte av omsorgspersoner, for de aller minste barna (Broberg et al., 2014). Blant annet skrev han om at barns tidlige utvikling kan preges av separasjoner, vanskjøtsel og forsømmelse. Det aller viktigste er det at følelsesmessig tilgjengelighet vil gi trygghet for barnet (Abrahamsen, 2013), slik jeg ser det. Nære relasjoner er også helt avgjørende for barnets utvikling av personlighet (Hart & Schwartz, 2009).

2.1.1 Indre arbeidsmodeller

Det kan sies at tilknytningen gradvis "flyter" inn i hjernen, og blir en del av oss (Broberg et al., 2014). Det utvikles til indre modeller, eller mentale bilder, hos barnet eller mennesket. Disse bildene eller modellene er av barnet selv, av nære og viktige personer rundt, og samspillet dem imellom. Modellene sier noe om hvem vi selv og andre er, og våre erfaringer bestemmer hvordan disse indre bildene utvikler seg (Hart & Schwartz, 2009). Igjen preger dette vår personlighetsutvikling, og vår måte å være med og rundt andre på. Man kan da se at dette preger hele den videre utviklingen i forhold til nære relasjoner, til menneskene rundt barnet eller den det er snakk om (Broberg et al., 2014).

2.1.2 Trygg tilknytning

Mary Ainsworth⁵ kategoriserte tilknytningen i trygg og utrygg (Drugli, 2014). Det er kvaliteten på samspillet mellom barnet og omsorgspersonen som avgjør hvilken type det er snakk om. I min oppgave er det den trygge tilknytningen jeg skal fokusere på, dermed kommer ingen nærmere forklaring på den utrygge her. Ved en trygg tilknytning vil barnet være trygg på at tilknytningspersonen vil være responsiv og tilgjengelig, selv om han/hun ikke er tilstede absolutt hele tiden (Smith, 2006). Barnet vil føle seg komfortabel og trygg selv om han/hun ikke til enhver tid ser sin tilknytningsperson. I barnehagen tenker jeg at dette vil være helt sentralt, siden det ikke er mulig at den tryggeste omsorgspersonen kan være tilstede til enhver tid. Dette gjelder både foreldrene, og andre omsorgspersoner barnet føler seg trygg på.

2.2 Trygghet

Slik jeg ser det er trygghet det viktigste for at barnet skal tørre å utforske og undersøke verden rundt seg. Og det er som før nevnt den trygge tilknytningen jeg vil ha fokus på i min oppgave og undersøkelser.

Tilknytningen fungerer på en måte som en base og havn for barnet. De trenger en trygg havn for trøst, støtte og ro, samtidig som de må ha en trygg base for utforsking (Broberg et al., 2014). Det å finne en gylden middelvei mellom disse, er målet for trygghet og drivkraft for

⁵ Mary Ainsworth (1913-1999), Utviklingspsykolog

utvikling. Et samspill med miljøet og de rundt barnet er her sentralt for å få til dette. Samspillet krever gjensidighet, tillitt og nærhet, for å få tilgang til hverandres opplevelser og perspektiver (Johansson, 2013; Rye, 2002). Barnet har en erfaring med at omsorgspersonen er tilstede ved behov, og er til å stole på (Hart & Schwartz, 2009). Dermed vil balansen mellom trygghet og utforskning være god og optimal for barnet. Hos det trygt tilknyttede barnet mente Bowlby at tillitt og selvtillit kunne utvikles samtidig.

Det er forsket mye rundt det at barn kan bli stresset av å gå i barnehage, spesielt i oppstart og gjennom det første året (Drugli, 2014). Stresshormonet kortisol blir målt som en indikator for å finne ut av dette. Det er funnet ut at barn har jevnt høyt kortisolnivå gjennom hele dagen, istedenfor at det går ned, slik det skal gjøre (Drugli, 2014; Vermeer & van Ijzendoorn, 2006). Forhøyet stressnivå kan føre til ulike vansker og problemer for små barn (Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011; Drugli, 2014). Blant annet vanskelig temperament, dårligere utvikling og i verste fall endring av hjernestrukturene, og dette går igjen ut over hukommelse, læring og den psykiske helsen (Lupien, McEwen, Gunnar & Heim, 2009). Det er også sett en sammenheng mellom lav kvalitet i barnehagen, og forhøyet stressnivå (Geoffroy, Côte, Parent & Séguin, 2006). Dermed kan man si at et høyt kvalitetsnivå og godt tilbud i barnehagen, vil føre til trygge barn og dermed minimere risikoen for høyt stressnivå.

2.3 Relasjoner

Drugli (2014) skriver om at relasjoner vil si å ha en forbindelse til noen, og at det er et samspill mellom to eller flere personer som varer over tid. Her kan man kjenne igjen en del av tilknytningsteoriens begreper. Relasjoner vil være en del av dette, men jeg velger likevel å ha det i et eget underkapittel siden slik jeg ser det kan relasjoner bygges uten at den er like nær som det de primære omsorgspersonene har til barna sine. Personalet må bygge opp relasjoner til alle på sin barnegruppe, uavhengig av hvor nær denne tilknytningen er (Drugli, 2014). Trygge og nære relasjoner er ikke viktig bare i et fremtidsperspektiv på utvikling, men det har egenverdi her og nå både i lek, læring og samspill generelt i hverdagen (Broberg et al., 2014).

Bowlby tar utgangspunkt i mor-barn relasjonen, men det er senere forsket på at barn i 2-års alderen kan ha flere tilknytningsrelasjoner; multiple omsorgsgivere (Howes & Spieker, 2008). Dette kaller Broberg et al. (2014) allforeldreskap. Det vil si at det er ikke bare mor eller far som kan få en nær relasjon til barnet, men også andre som for eksempel en bestemor eller ansatt i barnehagen. Barnet bygger opp et hierarki, der noen voksne er "viktigere" enn andre.

Foreldrene vil være på toppen, siden de er primære omsorgspersoner. Nedover vil andre viktige personer komme, som søsken, besteforeldre og forhåpentligvis en voksen i barnehagen. Noen kaller de under foreldrene for sekundære tilknytningspersoner (Brandtzæg et al., 2013). Jeg vil si at Bowlby motsier seg selv noe, for på et tidspunkt har han snakket om at det er mor som er den primære omsorgspersonen. Dette ble han også i sin samtid kritisert for (Abrahamsen, 2015). Likevel er det kanskje far det her settes spørsmålstegn ved. Dette har senere forskning sett mer på (Hart & Schwartz, 2009), men i denne oppgaven er ikke det noe jeg går nærmere inn på, på grunn av oppgavens omfang.

I forbindelse med tilknytningsrelasjoner er det også viktig å nevne at barn kan vise tilknytnings*atferd* til andre personer enn tilknytningsrelasjonene (Broberg et al., 2014). Det vil si at om ikke personen barnet har en tilknytningsrelasjon til er tilstede, så vil det som regel være greit å henvende seg til en annen personen for trøst eller støtte, ved behov. Dermed kan en se at det er viktig at barn har en relasjon til alle voksne, selv om det kanskje er en som er ekstra nær, og som barnet helst går til om den er tilstede. Dette tenker jeg til en viss grad også kan kobles til voksne. Om vi har problemer og det er noe vi trenger hjelp eller trøst til, så går også vi helst til den personen vi føler oss tryggest med eller som vi kjenner best.

Broberg et al. (2014) skriver at det er viktig at barnet får minst en tilknytningsrelasjon til en ansatt i barnehagen. Noen barnehager og avdelinger bruker primærkontaktmodellen, hvor en voksen har ansvar for "sitt" barn (Drugli, 2014). Dette kan også diskuteres, men hensikten er nettopp det å opprette en tilknytningsrelasjon til barnet. Det er anbefalt av noen (Drugli, 2014; Lind, 1990), men kritiseres av andre (Abrahamsen, 2015). Det er ikke en selvfølge at barnet får en relasjon til den utvalgte voksne, men en må kanskje bare se an hvem det får tillitt, og bygger et nært forhold til. Min oppgave fokuserer ikke på tilvenning, men det vil være en viktig start for å bygge tilknytningsrelasjoner. Derfor vil det være naturlig å nevne det likevel.

Uansett om det er ved tilvenning eller generelt i barnehagen utover året, er det helt vesentlig at de voksne er tilgjengelige for barna (Brandtzæg et al., 2013). Å la barnet få tid til å bli trygge på både voksne, andre barn og barnehagen som helhet, er sentralt for trygghetsfølelsen. Det er viktig at barna har en person de er trygg på rundt seg, spesielt på småbarnsavdeling. De ansatte må planlegge dette godt, og tilrettelegge på best mulig måte for det enkelte barn.

I dette kapitlet har jeg presentert mitt teorigrunnlag for oppgaven. Videre skal jeg i neste kapittel presentere metoden jeg har brukt, og begrunnelser og valg rundt denne.

3. Metode

Hensikten med dette kapitlet er å vise hvilke metode jeg har brukt og hvorfor, og på hvilken måte jeg har kommet frem til mine funn i oppgaven.

Metode er det vi bruker for å finne ut noe, og fremgangsmåten for hvordan vi skal fremskaffe denne kunnskapen (Dalland, 2012). Man kan si det er et middel for å oppnå kunnskap. Det er flere ulike metoder som kan brukes, og det gjelder å anvende den som best mulig svarer på problemstillingen. Hvordan spørsmålet er formulert sier også noe om valget av metoden, og det gjelder å finne den beste og mest interessante veien mot svaret en ønsker.

3.1 Valg av metode

Det er vanlig at metoder deles inn i to hovedgrupper; kvantitativ og kvalitativ. Den kvantitative metoden gir data i form av målbare enheter og tall (Dalland, 2012). Den kvalitative metoden gir dypere data, og vil fange opp meninger og opplevelser. Dette lar seg ikke tallfeste, som i den kvantitative. Det er det kvalitative intervjuet jeg ønsker å bruke i mine undersøkelser. Intervjuet skriver jeg mer om i underkapittel 3.3.

Problemstilling min handler om *på hvilken måte* barnehagelæreren ivaretar barnas behov for tilknytning i form av trygghet og nære relasjoner, derfor så jeg det som mest hensiktsmessig å bruke den kvalitative metoden. Spørsmålet jeg stiller ber om barnehagelærerens tanker og hvordan de arbeider med dette, og da er det vesentlig å spørre direkte rundt dette via et intervju for å få frem intervjuobjektens refleksjoner.

3.2 Vitenskapsteori

Når vi setter ord på kunnskapen vår, kan den kalles teoretisk, og også til en viss grad vitenskapelig (Sagberg, 2014). Kunnskapen skal gi mening og kan føre til ny kunnskap hos andre, via refleksjon og vurdering.

Hva som er gyldig og relevant kunnskap er noe en må ha tenkt gjennom ved skriving av større oppgaver (Sagberg, 2014). Kunnskapen som uttrykkes skal være troverdig, og den som leser eller hører om det skal kunne stole på at dette er sann kunnskap.

Min oppgave bygger på hermeneutikk, som kort sagt vil si fortolkningslære (Sagberg, 2014). Det vil si å tolke tilværelsen, og i min oppgave vil det si at jeg tolker og forstår hva mine intervjuobjekter sier ut ifra meg selv og bygger opp min egen kunnskap på dette grunnlaget. Hermeneutikk kan man dermed si at både er en metateori og en metodologi, altså både teori ut ifra noe annet og en metode i seg selv.

3.3 Intervju

I dette underkapitlet presenterer jeg det kvalitative intervjuet, og hvordan jeg utførte det.

Ved intervju og samtaler med mennesker, får man en mer personlig tone, i tillegg til å kunne spørre og oppklare ting underveis (Dalland, 2012). Det er da viktig å kunne være strukturert, men samtidig så åpen at en ikke knytter seg for mye til spørsmålene. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at det er en kunst å stille disse gode oppklarende spørsmålene. Det å være en aktiv lytter er helt vesentlig, både det å ha gode spørreteknikker, å lytte til det som sies og ikke minst oppfatte hvordan det sies.

Jeg ville ha et kvalitativt, deskriptivt intervju. Dette går ut på å innhente mest mulig åpne, nyanserte beskrivelser fra intervjuobjektet (Dalland, 2012). Beskrivelsene vil være presise og nyanserte, og egne tolkninger vil tydelig komme frem. Jeg var ikke ute etter et fasitsvar, men andres meninger og tanker rundt temaet. Et tema kan tolkes på veldig mange måter, og sin personlighet som fagperson vil være veldig ulik. Man kan også kalle dette et semistrukturert samtaleintervju (Kvale & Brinkmann, 2009). Denne samtalen ligner mye på en daglig samtale, men er profesjonell i sitt formål; teknikk og særegen tilnærming er nødvendig. Den er verken helt åpen eller lukket, den er semistrukturert.

I forhold til selve intervjuet lagde jeg en intervjuguide⁶ (Dalland, 2012). Her skrev jeg ned hovedspørsmålene jeg ønsket å stille, for å ha noe å forholde meg til underveis. De var korte og forståelige, for begge parter, dette for å hindre misforståelser og avsporinger underveis. Samtalene gikk ganske av seg selv, men likevel så jeg det var fint å ha spørsmålene der for å huske alt og oppklare noe om nødvendig.

⁶ Se vedlegg 1, intervjuguide

Siden jeg tidligere også har gjennomført et slikt type intervju, hadde jeg noen ideer og tanker før intervjuene til denne oppgaven. Dette spesielt med tanke på å utforme intervjuguiden, og hvordan jeg skulle utføre selve intervjuet. Det å være godt forberedt på forhånd så jeg som veldig viktig, i tillegg til å være åpen og ikke for knyttet til spørsmålene jeg skulle stille. Dermed var denne erfaringen god å ha med seg inn i samtalene.

Under intervjuene til oppgaven brukte jeg lydopptaker. Dette for at jeg kunne være til stede med hele meg under samtalene, istedenfor å sitte og skrive hele tiden. Slik jeg ser det er det da mulig også å fanget opp blikk og non-verbale signaler. Disse kan nemlig ha betydning for mine tolkninger av det personen uttrykker (Dalland, 2012). I tillegg fikk jeg bedre kontakt med informanten, ved å ha denne blikkontakten.

3.3.1 Transkripsjon og analyse

I etterkant av intervjuet transkriberte jeg opptaket. Å transkribere vil si å skriver ned det som blir sagt, ord for ord (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg valgte å skrive ned alle ord, men brukte tegn for å vise blant annet at det var pause, eller at informanten brukte litt tid på å svare. I forhold til analysearbeidet var dette viktig, for å se om informanten var tydelig, usikker og/eller gjennomtenkt i sine svar. Jeg tenker at min fortolkning kan preges av disse tegnene, i forhold til hva jeg ser at personene legger i det. Dette var en tidkrevende prosess, samtidig som det var en fin måte å oppleve intervjuet igjen på.

Når jeg skulle analysere transkripsjonene mine, leste jeg først gjennom nøye flere ganger, noterte og markerte underveis. Jeg gjorde da mine egne tolkninger av hva jeg så som mest fremtredende og hva som gjentok seg. Det jeg på forhånd var opptatt av, og så på som ekstra interessant, preget også hvilke funn jeg valgte ut. Fremgangsmåten som ble brukt vil muligens også føre til at noe kan ha gått tapt, ved at det er mulig å overse andre viktige funn. Uansett så jeg at det ikke var mulig å få med alt. Jeg reduserte mine data gradvis, og dette var en prosess som krevde at jeg var selektiv og gjorde mange valg.

3.4 Valg av informanter

Når jeg skulle velge ut mine informanter, var jeg interessert i å intervjuer noen som hadde erfaring i barnehagen, og som hadde en utdanning og kunnskaper innen det temaet jeg var interessert i (Jacobsen, 2005). Dette vil si at jeg tok en strategisk utvelgelse (Johannessen,

Tufte & Christoffersen, 2011). Ved en slik utvelgelse tenkte jeg å sikre faglige begrunnelser og tanker, i tillegg til egne refleksjoner omkring temaet. Noe kan muligens også gå tapt ved å velge bort personer som også kanskje har mye å bidra med, selv om de ikke har en formell utdanning. Mine informanter valgte jeg ut på bakgrunn av en del jeg visste om dem fra før, eller anbefalinger fra andre. Det viktigste for meg var at de jobbet på småbarnsavdeling, i tillegg til før nevnt at de hadde tanker om mitt tema.

Jeg bestemte meg først for å intervju en person, for å senere se an om dette var nok metning i mine undersøkelser (Johannesen et al., 2011). Siden jeg ville gå i dybden på mitt tema tenkte jeg at det ikke hadde så mye å si hvor mange jeg intervjuet, men heller få frem den jeg intervjuet sine tanker på et dypere nivå. Men etter litt arbeid med den første transkriberingen, så jeg det hadde vært lurt med ett intervju til. Dette både med tanke på mer data og annen vinkling, men også på grunn av sikring av personvern og informantenes nærhet.

Jeg velger i oppgaven å bruke begrepene informanter og intervjuobjekter om hverandre, om de jeg har intervjuet i mine undersøkelser. Siden det er to barnehagelærere jeg har intervjuet, blir også dette brukt noen steder. I tillegg bruker jeg ikke han eller hun, men h*n. Dette for sikring av personvernet ved å ikke nevne hvilke kjønn de jeg intervjuet har. Det er heller ikke viktig hvilke kjønn det er, for dette har ikke noe å si for innholdet og temaet jeg presenterer.

3.5 Feilkilder og kildekritikk

Siden jeg benyttet meg av kvalitativ metode, var det viktig å vurdere dataenes validitet og reliabilitet; gyldigheten (Kvale & Brinkmann, 2009). Undersøkelsene skal være gjennomsluttede og ærlige ovenfor leseren, og det er viktig å være kritisk til sin egen metode og rolle i forhold til intervjuet og analysen (Johannesen et al., 2010).

Når man selv fortolker en transkripsjon og gjør analyse er det individuelt hva man ser som viktig. Det er ingen rette eller gale måter å gjøre det på, men det er viktig å presisere at det er jeg som tolker det slik, og at mine tanker og erfaringer fra før vil prege oppgaven. Spørsmålene jeg stilte og på hvilken måte, har også mye å si for hvordan informanten tolket spørsmålene, og hva de svarte ut ifra dette. Hvordan jeg reagerer på svarene er i tillegg betydelig. Dermed ser jeg at det er flere momenter som kan ha mye å si for hvilke svar jeg fikk.

I oppgaven min bruker jeg både begrepene data og empiri. Ordene brukes ofte om hverandre, men har litt ulik betydning. Data vil si noe som er gitt, mens empiri betyr å forsøke eller prøve ut (Johannesen et al., 2010). Dette vil da si at jeg gjør en empirisk undersøkelse som fører til funn og data, som igjen vil gi representasjoner av virkeligheten. Mine empiri var intervjuene jeg hadde, og dataene var funnene jeg tolket ut ifra disse.

3.6 Etiske overveielser

Ved gjennomføring av en studie er det mye som må tenkes og reflekteres over før undersøkelsene, spesielt i direkte arbeid med mennesker. For det første er det helt sentralt å overholde anonymiteten til informantene gjennom hele oppgaven (Dalland, 2012). Dette vil si at jeg måtte anonymisere alle i undersøkelsen slik at ingen ved noen tilfeller kan gjenkjenne eller identifisere de som er med, i forhold til datamaterialet. I tillegg må jeg også overholde taushetsplikten, ved å ikke bringe videre opplysninger om de som er med i undersøkelsen (Norsk senter for forskningsdata [NSD], 2016).

Før har jeg skrevet om bruk av lydopptaker (kap. 3.3), noe jeg også etisk vurderte i forhold til oppgaven.

Jeg måtte også levere og få underskrevet et informert samtykke fra de jeg skulle intervju⁷. Det vil si at informantene måtte skrive under på at de ble intervjuet med vitende og vilje på et fritt og selvstendig grunnlag (Dalland, 2012). De måtte da få god og nok informasjon på forhånd som sa noe om hva undersøkelsen gikk ut på, hva det innebar og hva hensikten med intervjuet var. Det var viktig for meg at informantene forsto hva de var med på, og at jeg som intervjuer ivaretok informantene på alle områder som var relevant for undersøkelsen. I tillegg var jeg tydelig til dem på at jeg ikke var ute etter å bedømme, men å få deres syn og tanker om temaet. Oppgavens innhold har blitt noe endret etter dette skjemaet ble utformet, men ikke av betydning for intervjuet. Kun i forhold til begrepsbruk og tittel og lignende som endres underveis.

Ikke minst er det viktig ved transkribering av intervju å foreta en lojal transkripsjon av de muntlige uttalelsene (Dalland, 2012). Det vil si at jeg her måtte skrive ned direkte det

⁷ Se vedlegg 2, informert samtykke

informanten sa, og ikke gjøre noen endringer og tolkninger her. Ved analysen derimot, kunne jeg gå mer inn å tolke hva som lå bak den informasjonen jeg fikk. Det er også sentralt å holde intervjuet og oppgaven generelt innenfor retningslinjene for rapportering. Jeg ville unngå en meldepliktig oppgave til Personvernombudet for forskning (NSD, 2016).

I dette kapitlet har jeg tatt for meg metoden jeg har brukt, og begrunnet denne både med tanke på mitt vitenskapssyn, bruken av metoden i intervju og utvalg av informanter. I tillegg er det gjort etiske overveielser og kritikk av metoden. Videre legger jeg frem mine funn som jeg kom frem til ved bruk av min metode, og drøfting av disse underveis.

4. Analyse og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere mine empiriske funn. Jeg trekker ut det jeg tenker er viktigst fra mine undersøkelser og det jeg fant som mest fremtredende. Likevel er det noe jeg på grunn av omfanget måtte utelate i min datareduksjon. Jeg velger å drøfte opp imot relevant teori underveis, for at det naturlig skal gå inn i hverandre. Jeg deler funnene inn i kategorier, etter tematiske likheter i funnene. Kapitlet avsluttes med en sammenfattende og generell drøfting, for å sette funnene i sammenheng med hverandre og til det fagteoretiske tilfanget i min oppgave. Målet med oppgaven er ikke å finne en fasit, men undersøke mulige måter å arbeide i barnehagen på.

4.1 Trygghet

Begge mine informanter snakket om at trygghet er viktig, og at dette er et vesentlig fundament for alt annet i barnehagehverdagen. De uttalte at trygghet innebærer at barna blir ivaretatt, og at de har noen rundt seg som de stoler på og som forstår dem. Den ene uttaler at det innebærer at barnet blir sett, hørt og forstått. *«Jeg tenker vel først og fremst på at deres primærbehov blir ivaretatt av de omsorgspersonene som dem har rundt seg»*, oppsummerer den ene.

Slik jeg tolker informantenes utsagn, ser jeg sammenheng med teorien og blant annet det Drugli (2014) skriver, om viktigheten av at trygghet den første tiden legger grunnlaget for alt videre arbeid i barnehagen. Om barnet blir trygt fra starten av, vil videre lek og læring preges av dette. Barnet vil utvikles på en god måte, og det vil ha en fin hverdag i barnehagen. *«Det er likevel verdt å merke seg at ikke starten er like god for alle, men at det likevel vil gå seg til med de fleste»*, sier en av informantene. Individuelle forskjeller oppstår også, og det er ulikt hvordan oppstarten utarter seg for alle barn, sier Drugli (2014).

Videre spurte jeg hva arbeid med trygghet krevde av de voksne på avdelingen. Da svarte den ene, at når barna kommer i en helt ny situasjon, som ved barnehagestart, så må den voksne klare å tolke de signalene som barnet ytrer, og hva det trenger av deg akkurat nå. H*n var også tydelig på at dette ikke bare gjaldt i oppstarten, men generelt gjennom barnehageåret, i nye, krevende situasjoner. Den ene informanten snakket om at man må være tilstede med hele seg, hele tiden. Dette gjaldt både mentalt og fysisk, på barnas nivå. *«Du må ha et åpent hjerte og åpent sinn»*, understreket h*n. *«Du må tone deg inn på dem, og se hvert enkelt barn for den de er, i alle situasjoner»*, var også et utsagn.

Teorien sier også mye om dette med de voksnes arbeid. Drugli (2014) sier at det er den voksne sitt ansvar å arbeide aktivt for å skape trygghet for alle barn, og dette krever individuell tilrettelegging for hver enkelt. Det kreves mye av den voksne for å respondere på barnets signaler (Smith, 2006). Jeg ser dermed likheter mellom hvordan mine informanter forklarer at de arbeider, med teorien. Også slik blant andre Wolf (2014) omtaler det, ved å være oppmerksom og aktivt lyttende til barnas uttrykk, og det å arbeide aktivt for barnas beste i forhold til trygghet og relasjonsbygging.

4.1.1 Grupper

Begge informantene var opptatt av å dele barna inn i mindre grupper, dette for å skape ro og trygghet. Drugli (2014) skriver også om dette, at den voksne da har færre barn å fokusere på, og det vil da bli enklere å se hvert enkelt barn. Dette gjelder generelt i barnehagehverdagen, for alle barn. Noen barn har også større behov for å være i mindre grupper, og noen trenger dette for å tørre å utfolde seg. Dermed vil mindre grupper skape trygghet for noen barn. Uansett tenker jeg det tidvis vil være godt for alle å være færre sammen, da man vil kunne leke og lære på en annen måte da. I tillegg skriver Broberg et al. (2014) at man får bedre mulighet til å bygge vennskap og relasjoner som vil være et godt utgangspunkt for trygghet, ikke bare til de voksne men også andre barn.

På den ene avdelingen valgte de å dele gruppa i to, under oppstarten spesielt, slik at ikke alle var på samme sted. En gruppe med "nye" barn, og en med de som var kjent fra før. Dette for å skape ro for de nye barna, og for at alle skulle få den tiden og det rommet de trengte. I tillegg var de bevisst på at ikke alle nye barn skulle begynne på helt samme tid, også av samme grunn.

Teorien støtter seg til det å dele gruppene (Drugli, 2014; Broberg et al., 2014), med tanke på å skape ro og rom for barnet i denne prosessen. Mine informanter ser jeg likevel har litt ulike begrunnelser for dette med deling av gruppene. De snakker om trygghet og trivsel på en side, og struktur og ro på den andre, i tillegg til kontakten med enkeltbarnet. Alle utsagnene kan begrunnes i teori, selv om noen er tydeligere enn andre. I forskningsgjennomgangen til Dalli et al. (2011) skrives det i kapittel 5.2 om gruppestørrelser for barn under to år. Der har de kommet frem til at gruppestørrelsen ikke bør overskride 6-8 barn og voksne, og begrunnelsen går på at barn trenger kjente omsorgspersoner og fortrolighet for samhandling. Mine informanter snakket ikke noe om antallet i små grupper, men likevel arbeider de slik jeg ser

det i overenstemmelse med teori og forskning i forhold til deling av grupper, til tross for ulike begrunnelser.

4.2 Primærkontakt

Ingen av mine informanter benyttet seg av primærkontakt. Den ene hadde god erfaring med bruken av både primær,- og sekundærkontakt fra før, men slik informanten mente den skulle brukes i forhold til daglig oppfølging med relasjonsbygging og tilknytning, så ble det ikke brukt. Det å ha et ekstra blikk på og kjennskap til det aktuelle barnet, og at alle skulle bli sikret å bli sett i hverdagen, var noe h*n nevnte som kriterier for bruk av primærkontakt. Dette mente min informant skulle brukes også utover tilvenningsperioden i oppstarten. Likevel uttalte h*n også at det kanskje var spesielt viktig med et slikt primærkontaktsystem i store grupper. *"Jeg kan noen ganger oppleve at noen unger forsvinner litt under radaren"*, sa h*n.

På avdelingen til min andre informant, ble det bevisst ikke brukt primærkontakt. H*n mente at primærkontakten var for foreldrene, ikke for barna. De brukte heller en metode hvor alle de voksne var tilgjengelige, og det var barna som skulle få velge "sin" voksne.

Det å bruke primærkontakt er likevel anbefalt, ut ifra teorien, av noen (Drugli, 2014; Lind, 1990). Dette med mye av de samme argumentene som informanten i første avsnitt nevnte. Det å fremme trygghet for barnet ved at de vet hvem som er "sine" voksne på avdelingen, og at det er en person de kan bli ekstra trygge på fra starten som ser akkurat DEM. Men hva det kalles kan være ulikt (Drugli, 2014). Min informant uttalte, slik jeg tolker det, dermed at avdelingen ikke arbeidet på den måten hun tenkte var best, i forhold til primærkontaktmodellen.

Det at mine informanter har ulike begrunnelser for hva primærkontakten brukes for, er for meg interessant. Den ene uttalte at den var for foreldrene, mens den andre understreket viktigheten av trygghet for barnet. Jeg ser det slik at begge disse begrunnelsene kan understøttes av teorien til en viss grad, men ikke ved at den ene utelukker den andre. Uansett så krever det voksne som er tilstede og tilgjengelige for barna, uavhengig av hvordan man jobber direkte eller ikke med primærkontaktmodellen.

Uavhengig av hvilken modell som brukes, uttalte begge at det viktigste var at barnet ble trygt på NOEN, og at det ikke var så viktig hvem dette ble. Teorien sier at det viktigste er at barna har noen å knytte seg til, som kan være en erstatte for foreldrene (Abrahamsen, 2015; Broberg

et al., 2014; Drugli, 2014). «Det er ofte vanlig at barnet får en nær relasjon til en voksen først, for deretter å bli trygg på alle etter hvert», sa den ene informantene, og påpekte også: «Vi ser at det er jo ingen voksne som blir valgt bort av alle. De fordeler seg på en måte veldig jevnt». H*n så at det hvert år ble på denne måten. I teorien hevder Bowlby at barnet til enhver tid søker en omsorgsperson, at dette er en biologisk reaksjon (Broberg et al., 2014), og vi har et overlevelsesintinkt (Brandtzæg et al., 2013; Drugli, 2014). Dermed underbygger dette avdelingens arbeid, i forhold til at barnet trenger en tilknytningsrelasjon til minst en voksen i barnehagen. Likevel tenker jeg at man ikke nødvendigvis må tildele hvert barn en slik person, for at relasjonen skal kunne oppstå. Hvordan synet på barnet er og måten det arbeides på, ser jeg har mye å si for hvordan og på hvilken måte barnet ivaretas på dette området.

Det ble også påpekt av en av informantene at h*n så at barna hadde hierarkier, der det var noen barna hadde en bedre relasjon til enn andre. Det var ofte en som var den trygge først, men deretter ble også barnet kjent med de andre på avdelingen. «Vi er her på barnas premisser. Alle er så tilgjengelige, så ungene blir på en måte knyttet til alle etter hvert», sa h*n. Dette ser jeg også at teorien er opptatt av, i forhold til at noen er viktigere for barna enn andre (Broberg et al., 2014), men at likevel andre personer også kan bli "gode nok".

4.2.1 Trygg base og havn

Begge mine informanter var opptatt av den trygge basen og havnen, og dette tenker jeg det er naturlig å koble til primærkontakten. Det at de voksne skal fungere som en trygg base for utforsking, i tillegg til en trygg havn der barnet kan komme tilbake om den trenger en «ladestasjon». Begge snakker om at når barnet blir tryggere, så vil det også ha mindre behov for denne basen. Og dermed er det ekstra viktig å arbeide med tillitt og trygghet helt i starten.

Før barnet begynner i barnehagen er det foreldrene som er barnets trygge base, sier Broberg et al. (2014). Når det begynner i barnehagen er målet at de ansatte tar over denne rollen, når foreldrene ikke er tilstede. «De fleste unger vil søke lenger og lenger ut», uttalte den ene informantene. H*n snakket om at barnet hadde mange forankringspunkt i sin trygge base, og brukte en båt som lå til kai som metafor. «Man kan kutte fler og fler av forankringspunktene eller gjøre dem tynnere, etter hvert», sa h*n.

Teorien er også tydelig på dette, for å skape trygghet og en base for utforsking. De voksne skal være en base hvor barnet kan komme tilbake om det trenger nærhet, ro, trøst og/eller trygghet på andre måter (Broberg et al., 2014). De skal i tillegg fungere som en base for utforsking, slik

at barnet kan gå lenger og lenger ut og utvikles i sine omgivelser. Dermed er det viktig at barnet har tilknytningsrelasjoner i barnehagen, for å bli trygge videre.

4.3 Tid

Begge mine informanter var tydelige på at det å bygge gode relasjoner og trygge barn, krevde tid. Det å sette av den tiden det tar, uansett utgangspunkt og hvordan tilknytningen utvikler seg. Noen barn blir raskt trygge i barnehagen, mens noen trenger både flere dager og uker enn andre. Den ene sa likevel at det er viktig å fortsette å bruke tid på relasjonsbygging og tilknytning, og ikke glemme det selv om barnet virket trygt i barnehagen i starten. Det informantene her uttaler gjenspeiles også i teorien. Det tar mye tid å bygge opp de gode tilknytningsrelasjonene (Hart & Schwartz, 2009), og man må være tålmodig og forståelsesfull for at alle er forskjellige trenger ulik tid på å bli trygge, også utover den første perioden.

Den ene informanten snakket om at de trygt tilknyttede barna som hadde en god tilknytning til sine foreldre, ofte ble raskere trygge også i barnehagen. Men likevel er det individuelle forskjeller også her, i forhold til barna. Dette ser jeg i sammenheng med teorien, med tanke på at barna har erfaringer med at sine omsorgspersoner tar vare på dem, og de har laget seg indre bilder for dette (Hart & Schwartz, 2009). Likevel er det verdt å merke seg at det ikke nødvendigvis er slik at alle barn av den grunn blir raskt trygge i barnehagen. Teorien sier at de barna som har trygg tilknytning til sine foreldre, ofte protesterer tydelig når foreldrene går i oppstarten, grunnet at de vet foreldrene er der for dem og denne trygge basen blir "borte" (Drugli, 2014). Uansett vil tiden barn trenger være ulik, og den ene informanten oppsummerer: *«Noen barn trengte mer tid på å bli trygge på nye ting i nye situasjoner, og dette gjelder ikke bare de minste barna».*

4.4 Kunnskap

Jeg tolket det som at begge barnehagelærerne tydelig mente det var viktig med nok og gode kunnskaper, og at dette var vesentlig når man skulle arbeide med de minste barna. Det at de ansatte kunne nok om de minste, hvorfor de reagerte som de gjorde, og hva som krevdes av den voksne i dette arbeidet.

Den ene informanten hadde lært mye og opparbeidet seg rikelig med kunnskap i barnehager h*n tidligere hadde arbeidet. Og hadde etter dette sett hvor viktig denne kunnskapen var. I den

andre barnehagen hadde de hatt et utviklingsprosjekt, hvor de bevisst arbeidet rundt tilknytning med de minste barna på småbarnsavdelingene. De mente kunnskapen dem fra før hadde ikke var tilstrekkelig. Min informant snakket om at h*n spesielt hadde lest mye både teori og forskning selv, i tillegg til at de andre på avdelingen også hadde gjort dette. De delte villig sin kunnskap med hverandre, og fikk dette godt inn i sin hverdagspraksis, ikke bare i planlagte møter. Så h*n opplevde at alle hadde fått det inn under huden, og at det ble en naturlig del av arbeidet på avdelingen. Alle kunne mye, og de begrunnet sine valg og arbeidsmetoder til hverandre og foreldrene, uavhengig av stilling og utdanning. Likevel understreket h*n viktigheten av å hele tiden være i utvikling, og at barnehagelæreren hadde det øverste ansvaret. Ny forskning kommer stadig frem, og man må generelt holde seg oppdatert på fagteorien. Begge snakket om at det er viktig å være reflektert og tenke gjennom hva man gjør, og hvorfor. Dette kan kreve mye, men det er helt sentralt for å tilfredsstille barnas behov i barnehagen.

I forhold til arbeidet med barn, og de minste spesielt, kan man også se ut ifra teorien at det er sentralt med tilstrekkelig kunnskap og høy kvalitet i barnehagen. Spesielt i forhold til stress, er det er konkludert med at kunnskap er helt sentralt for at de skal ha det bra i barnehagen (Geoffroy et al., 2006; Lupien et al., 2009). Dette kommer jeg også mer tilbake til i neste underkapittel.

4.5 Oppsummerende drøfting

I dette underkapitlet skal jeg sammenfatte det som har kommet frem under mine funn og drøftinger.

Jeg ser ut ifra funnene mine at intervjuobjektene var svært opptatt av trygghet for barna, spesielt hos de aller minste. Det gjelder ikke bare når barna er nye på avdelingen, men gjennom hele tiden i barnehagen. Tilknytning og arbeid med relasjonsbygging i barnehagen er en viktig base for videre utforskning og trygghet for barnet. Dette sier også teorien mye om, i forhold til at det senere i livet er viktig å ha et godt fundament fra barndommen og gode erfaringer med relasjonsbygging (Drugli, 2014). De indre arbeidsmodellene som skaper "bilder" av oss selv og menneskene rundt oss, er med oss inn i alle mulige situasjoner (Hart & Schwartz, 2009).

Tilvenningsperioden i barnehagen, legger også et viktig fundament for trygghet videre for barnet (Broberg et al., 2014; Drugli, 2014). Forskere har sett at forhøyet kortisolnivå gjennom

dagen, tyder på at barn fort blir stresset, spesielt i denne første perioden (Broberg, et al, 2014; Drugli, 2014; Vermeer & van Ijzendoorn, 2006). For et lite barn kan det være krevende i barnehagen, både med tanke på språk, kognitiv fungering og sosiale evner (Drugli, 2014). Ved at barnehagelæreren og andre ansatte har tilstrekkelige kunnskaper og ivaretar barnet på en god måte, kan stressnivået reduseres, og barnet har det bedre i barnehagen (Geoffroy et al., 2006). Jeg støtter meg til teorien som snakker om at kunnskap er viktig, og at voksne må være i utvikling. Det å skape en hverdagspraksis hvor alle naturlig er inkludert og interessert i å lære, tenker jeg er helt sentralt for å bygge opp gode barnehager hvor barnas behov blir ivare tatt. Dette er ikke bare med tanke på småbarn og tilvenningsperioden, men i barnehagen og arbeid med de minste generelt.

Ut ifra mine funn ser jeg at arbeid med primærkontaktmodellen kan diskuteres. Noen mener det skal og bør brukes (Drugli, 2014; Lind, 1990), mens noen er motstandere av det (Abrahamsen, 2015). Jeg ser likevel at det kanskje kan være problematisk om barnet knytter seg for mye kun til en person, og blir alt for avhengig kun av denne. Når barnet også har flere voksne de raskt blir trygge på, så er det heller ikke noe problem om en voksen er på pause, er syk eller av andre grunner er borte en dag.

I alle tilfeller ser jeg at man kan bruke primærkontakten med helt ulike utgangspunkt. Ut ifra teorien er det uansett viktig at barn har noen å knytte seg til, og som det får et nært forhold til. Det krever voksne som er tilgjengelige, både fysisk og mentalt (Drugli, 2014). Å fungere som en trygg base og havn for barnet er det sentrale. Det er også viktig å vite at begrepene primærkontakt og tilknytningsperson ikke kan brukes om hverandre, da tilknytningen må bygges opp over tid og ikke automatisk oppstår med en primærkontakt (Abrahamsen, 2015).

Barnehagelærerne i mine undersøkelser arbeidet slik jeg ser det i tråd med Rammeplanen (KD, 2011), så godt de kunne. Rammeplanen ble ikke nevnt under intervjuene, men ut ifra hva jeg innledningsvis dro frem fra den, ser jeg at de vektla både arbeid med samspill og trygghet for barna. Det å bygge relasjoner både mellom barn og voksne så jeg de var opptatt av, og at dette kan kobles både til trygghet og generelt arbeid i barnehagen.

5. Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg problemstillingen: «*På hvilken måter arbeider barnehagelæreren med trygghet og nære relasjoner til 1-2 åringene i barnehagen?*».

Gjennom intervju med to barnehagelærere har jeg fått innsikt i hvordan de jobber, og deres tanker rundt dette arbeidet.

Jeg har i oppgaven sett at for å skape trygghet for barn og nære og gode relasjoner, er det er mange elementer som må tas hensyn til for å få dette til å bli positive opplevelser for de involverte. Først og fremst ser jeg at det er viktig med barnehagelærere og ansatte som har rikelig og nok kunnskap om de yngste barna og deres væremåte og reaksjoner; man må forstå hvorfor de gjør som de gjør. I arbeid med de yngste barna spesielt er det sentralt å legge til rette for trygghet og nærhet for å skape gode relasjoner på barnas premisser, som igjen er viktig for barnas trivsel og utvikling generelt.

Jeg ser at det veldig ofte er mye fokusert på oppstart og tilvenning med de yngste, og at man ikke tenker like mye på trygghet og tilknytning utover i året når barnet er tilsynelatende trygt. Dette går som sagt mye på kunnskap, og det er uansett viktig å presisere at alle tenker og arbeider ulikt. I alle tilfeller tenker jeg at det er viktig å være reflektert gjennom hele året, med alle aldersgrupper, og en må holde seg oppdatert både på forskning og teori hele tiden i barnehagens arbeid.

Det er vanskelig å si hva som er rett måte å arbeide på, og det er kanskje heller ikke målet. Jeg tenker uansett at det er viktig å se an hvert enkelt barn, og legge best mulig til rette for alle, i alle situasjoner. Dette krever voksne som er sensitive, tilstedeværende og åpne for alle.

5.1 Veien videre

Om jeg skulle jobbet videre med undersøkelsene så hadde det vært interessant og spennende å observere, og se hvordan de arbeider i praksis med trygghet og relasjonsbygging. Det er også mye jeg kunne tenkt meg å undersøkt dypere som er nært koblet til temaet, men som jeg måtte kutte grunnet omfanget.

I etterkant av arbeidet ser jeg at jeg har fått stort læringsutbytte av å gå dypere inn i et tema på denne måten. Jeg har tilegnet meg mye ny kunnskap som jeg kan bruke videre i mitt arbeid i barnehagen, ikke bare med de minste, men barn i alle aldersgrupper.

Litteraturliste

- Abrahamsen, G. (2013). En god start i barnehagen: toleranse for avskjed i tårer og tid til det nødvendige. I Haugen, S., Løkken, G. & Røthle, M. (Red.), *Småbarnspedagogikk: Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. Utg.) (s. 69-84). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Abrahamsen, G. (2015). *Tilknytningsbaserte barnehager*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bae, B. (2004). *Dialoger mellom førskolelærer og barn: En beskrivende og fortolkende studie* (Doktoravhandling). Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultetet, Universitetet i Oslo.
- Bjørnstad, E. & Samuelsson, I. P. (2012). *Hva betyr livet i barnehagen for barn under 3 år?: En forskningsoversikt* (HIOA-rapport nr. 9/2012). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Borg, E., Kristiansen, I-H. & Backe-Hansen, E. (2008). *Kvalitet og innhold i norske barnehager: En kunnskapsoversikt* (NOVA Rapport nr. 6/08). Oslo: NOVA.
- Borud, H. (2014, 15.05). Et politisk eksperiment å sende ettåringer i barnehagen. *Aftenposten*. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/Et-politisk-eksperiment-a-sende-ettaringer-i-barnehagen-7567065.html>
- Broberg, M., Hagstrøm, B. & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen: Hva betyr trygghet for lek og læring?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner: Tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra: Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalli, C., White, E. J., Rockel, J., Duhn, I., Buchanan, E., Davidson, S., . . . Wang, B. (2011). *Quality early childhood education for under-two-years-old: What should it look like? A literature review*. Hentet fra:

http://thehub.superu.govt.nz/sites/default/files/41442_QualityECE_Web-22032011_0.pdf

- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen: Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm.
- Geoffroy, M. C., Côte, S. M., Parent, S. & Séguin, J. R. (2006). Daycare attendance, stress, and mental health. *Canadian Journal of Psychiatry*, 51, 607-615.
- Gjørven, J. & Storvik, L. F. (2008, 17.09). Ikke send ettåringen i barnehage. *Klikk.no*. Hentet fra: <http://www.klikk.no/foreldre/baby/ikke-send-ettaringer-i-barnehage-1406767.ece>
- Hart, S. & Schwartz, R. (2008). *Fra interaksjon til relasjon: Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Howes, C. & Spieker, S. (2008). Attachment relationships in the context of multiple caregivers. I Cassidy, J. & Shaver, P. R. (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* (s. 317-332). New York: The Guildford Press.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (2. Utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til vitenskapelig metode*. (4. Utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Johansson, E. (2013). *Små barns læring. Møter mellom barn og voksne i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (Rev. Utg.). Oslo: Departementet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lind, L. (1990). *Forstå mig dog: Bruksbog om samspillet mellem børn, forældre og pædagoger*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Lupien, S. J., McEwen, B. S., Gunnar, M. R. & Heim, C. (2009). Effects of stress throughout the lifespan on the brain, behaviour and cognition. *Nature Reviews Neuroscience*, 10, 434-445.

-
- Meld. St. 19 (2015-2016). (2016). *Tid for lek og læring: Bedre innhold i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Meld. St. 24 (2012-2013). (2013). *Framtidens barnehage*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Norsk senter for forskningsdata. Personvernombudet for forskning. *Skole og barnehage*. Hentet 02.05.16, fra <http://www.nnorsksd.uib.no/personvern/forskningstemaer/barnehageskole.html>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2015). *Liten i barnehage*. Hentet 05.05.16, fra <https://www.ntnu.no/rkbu/liten-i-barnehage>
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sagberg, S. (2014). Vitenskapsteori for bachelorstudenter. I Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 25-50). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Sandvik, N. (2006). *Temahefte om de minste barna i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Smith, L. (2006). Bowlbys teori om barnets bånd og empiriske studier av tilknytning. I Gulbrandsen, L. M. (Red), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (s. 139-171). Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå. (2016). *Barnehager, 2015, endelige tall*. Hentet fra: <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>
- Tennfjord, I. W. (2008, 30.08). Eksperimentet. *Dagbladet magasinet*. Hentet fra: <http://www.dagbladet.no/magasinet/2008/08/30/545140.html>
- Tholin, K. R. (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vermeer, H. & Ijzendoorn, M. H. (2006). Children's elevated cortisol levels at daycare: a review and meta analysis. *Early Childhood Research Quarterly* 21: 390-401.
- Wolf, K. D. (2014). *Små barns lek og samspill i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1 Intervjuguide

- Hva legger du i begrepet trygghet?
 - Hva mener du skal til for å skape trygghet for barnet?
 - Hva kreves av deg som voksen for å få til dette?
 - Hva tenker du at samspill har å si for en god relasjon til barnet?

- Hvordan jobbes det med relasjonsbygging og voksen tilstedeværelse i din barnehage?
 - På din avdeling?

Praktisk og faglig
- Hva mener du er den ideelle måten å arbeide med nære relasjoner og trygghet på, om du fikk velge fritt? Uten begrensninger (tid, personale o.l.)
 - Hvorfor mener du akkurat denne måten er den beste?

- Hva er din erfaring med trygghet og nærhet i forhold til de minste barna (1-2 år)?
- Tenker du at du kan nok om dette pr i dag?
 - Tror du at din egen barndom og erfaring med dette preger din måte å utøve dette på i din praksis?

- Er tilknytningsrelasjoner noe du mener barna har behov for?
 - På hvilken måte mener du disse behovene kommer til syne?
 - Når er det mest aktuelt å se dette?
 - På hvilke arenaer?

- Benytter barnehagen seg av primærkontakt?
 - Brukes denne også etter tilvenningsperioden?
 - På hvilken måte?
 - Hva mener du er fordeler og ulemper ved bruk av primærkontakt for senere tilknytning i barnehagen?

Vedlegg 2 Forespørsel om deltakelse, informert samtykke

"Barnehagelærerens arbeid med tilknytning"

Bakgrunn og formål

Jeg går nå siste året Barnehagelærer ved Høgskolen i Hedmark, avdeling Hamar. Denne våren skriver jeg bacheloroppgaven, og i den forbindelse ønsker jeg å intervju en barnehagelærer på en småbarnsavdeling (1-2 år).

Oppgaven jeg skriver har temaet tilknytning i forhold til de yngste barna, og jeg ønsker i den forbindelse å undersøke barnehagelærerens tanker og arbeid rundt tilknytning for 1-2 åringer. Jeg ønsker å intervju personer med kunnskaper og erfaring om denne aldersgruppen, dermed har jeg valgt ut en/flere barnehagelærere jeg tenker passer inn i mine undersøkelser. Oppgavens spørsmål og vinkling kan likevel endre seg noe i løpet av prosjektet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i denne studien krever aktiv deltakelse i forhold til et samtaleintervju. Intervjuobjektets tanker og refleksjoner om temaet ønskes, og jeg vil underveis i intervjuet bruke en intervjuguide der noen spørsmål på forhånd er skrevet ned. Dette er bare en mal som jeg kommer til å gå ut ifra. Spørsmålene vil omhandle tilknytning og dine tanker rundt dette i arbeidet i barnehagen, både i hverdagslige situasjoner og aktiviteter ellers. Jeg ønsker å sette av ca. en time til selve intervjuet, så jeg håper du kan sette av denne tiden, etter avtale.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Det vil ikke bli notert personopplysninger. Det er kun jeg som forfatter og min veileder som vil ha tilgang til lydopptaket og transkriberingen mens oppgaven skrives.

Jeg vil i intervjuet bruke lydopptaker. Dette fordi jeg da sikrer at jeg får med alt, og det gir også en bedre kontakt mellom intervjuer og informant. Da kan jeg konsentrere meg fullt om samtalen, og slipper å skrive ned alt underveis. Lydopptaket vil slettes straks jeg har skrevet det ned.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 25.05.16. Datamaterialet og informanter vil anonymiseres i oppgaven underveis og taushetsplikt vil i tillegg holdes. Notater og funn vil bli oppbevart for eventuelt senere bruk, men kun student vil beholde dette.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg, eventuelt veileder.

Trine Huset, t_h_1989@hotmail.com (mail) / 97588972 (telefon). Veileder er høgskolelektor ved Høgskolen i Hedmark, Camilla Aanstad, telefon 98449449.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)